

ra i njihovih postupaka što je na pravi način istinski ispunilo gotovo praznu scenu.

Političke konotacije koje roman nesumnjivo nudi diskretno su uklopljene u neizbežnu političku ravan emigrantskog mišljenja, što nas je oslobodilo »prepoznavanja« pišćevih otrovnih aluzija na ovdašnju stvarnost, ali i otkrivanja onih mesta kojima se crnjanski svojevremeno morao da plati cenu povratka u domovinu. Zbog toga će poslednja scena, pre konačnog zatamnjenja, momenat kada Rjepnin daje revolver mladom knezu, pristajući tako na rešenje tanatosa, i kada ovaj polako nišani sve dok Rjepnin ne ustukne, biti najbolji odgovor koji ROMAN O LONDONU može da ponudi. Sudbina izgnanika nema kraja. Rešenje možemo da zamislimo, pretpostavimo ili proživimo.

Svojevremeno je domaća štampa donela vest da su izvesne američke filmske kuće otkupile pravo na ekranizaciju Pekićevog romana BESNILO. Pošto je od tada prošlo puno vremena, a ne stižu nam aberi o realizaciji ovog projekta, logično je pretpostaviti da je ovaj roman tvrd orah i za neustrašive i prebogate Amerikance. Nije, naravno, u pitanju fascinantant predložak koje nudi Borislav Pekić svojim neočekivanim izletom u prostore surovo preciznog i »osvetoljubivog« žanra. Sigurno je da se autor ZLATNOG RUNA ni za živu glavu ne bi upustio u avanturu kakva je roman globalne katastrofe da prethodno nije bio siguran kako će da napiše ako ne jedan od najboljih a onda svakako najbolji primerak te vrste. Izvesno je takođe da jedan Pekić ne bi ni seo da piše ovo delo, niti bi zbog njega šljio olovku i trošio hartiju, da nije pouzdano utvrdio kako u okviru svoje priče može da smesti i gomilu ključnih pitanja i problema koji muče ovu našu jednu i istrošenu civilizaciju, kako tu ima mesta i za sve reminiscencije na itstoriju sveta kao inventar čudovišnih znanja homo univerzalisa, kakvim mi se na trenutke čini ovaj pisac. Pošto rezultate ovih pišćevih i naših razmišljanja možemo da proverimo u nekoliko visokotiražnih izdanja knjige koja prerasta u kult delo, nema nikakve sumnje da je Pekić u svemu tome uspeo. Pitanje je, a ono muči i Amerikance, šta se dalje sa tom knjigom može napraviti.

Autor dramatisacije ovog romana, *Miodrag Zupanc*, očigledno je čitajući BESNILO pao u iskušenje da o romanu razmišlja u slikama. To je, uostalom, problem svih čitalaca ovog dela, no za razliku od ostalih, Zupanc je bio dovoljno hrabar da svoje vizuelne fantazije pretoči u dramski tekst. Tako je nastala scenska priča »po motivima« romana, slobodna adaptacija jednog dela koje je moguće dramatisovati jedino za potrebe filma.

Od srednjovekovne procesije koja ispraća poslednju žrtvu Crne smrti, preko epizode o »neuništivom TITANIKU« pa do savremenog simbola Vavilonske kule — aerodroma Hitrou, razvija se prolog koji na srećan način »preskače« moguć uvod u priču i kroz ubedljivu sliku naš upoznaje sa temom drame. Tu, na sceni, odvija se misa jer tako glasi podnaslov predstave, sumorna i zastrašujuća storija o čovekovim pokušajima da se uzdigne do boga, do Demijurga koji uzrokuje, ali zaboravlja na svoju uzrokovanost, odvija se priča koja govori i o božijim kaznama čiji je smisao u ponovnom uspostavljanju hijerarhijskog reda i realnog poretka. Na planu nužnog redukcovanja koje je moralo biti učinjeno da bi »prevod« romana na jezik dramske strukture uopšte bio moguć, Zupanc je svojom dramom »pokrio« sve, ili gotovo sve, presudne momente Pekićevog BESNILA. Ono što, međutim nije ušlo u dramu — što nije moglo da stane ili nije bilo neophodno sa

stanovišta funkcionisanja dramaturgije — isviše je veliki »ostatak«. Jer BESNILO čini genialnim romanom upravo celokupan sklop zbivanja na aerodromu i oko njega, sublimacija kompletnog istorijskog hoda jedne civilizacije, mnoštvo paralelnih tokova radnje, sukobi ideja, ideologija, svodenje stvarnosti na nekoliko ključnih mitskih slika. . . Onog trenutka kada drama počinje da prati pojedine epizode romana, kada, dakle, ponavlja prosede primenljiv jedino u epskoj strukturi romana, predstava naglo počinje da bleđi.

Režija *Jovice Pavića*, sjajno potpomognuta izvanrednom scenografijom *Geroslava Zarića*, poštovala je pravila postavljena dramaturgi-

jom. Zato se intervencija reditelja često svodila na regulisanje mizanscena, na pomeranje i »pretapanje« različitih scenskih planova. Tako gde je ova predstava bila najjača, kada je trebalo bujicu reči krikova i patnje preobraziti u scensku sliku koja će uverljivo živeti na pozornici, *Pavić* je uspeo da otkrije i sve vrline svog rediteljskog umeća. Najveće nevolje reditelj je, međutim, imao sa ogromnim brojem glumaca, od kojih je malo bilo u stanju da izađe na kraj sa komplikovanim zahtevima ove predstave. U neujednačenom ansamblu jedino su zadovoljili *Radoslav Milenković*, *Lazar Ristovski*, *Milan Pleština*, *Toma Kuruzović*, *Jadranka Selec* i *Bora Stojanović*

zimski ugođaj

boris kulenović

Kada su me pitali šta mislim o izložbi *Dragana Nastasića* u galeriji »Tribine«, rekao sam da me pođeča na prigodnu izložbu crteža u školskom holu. Onda sam se zapitao: Nisam li ja snob?

Ne isključujući tu mogućnost, ipak smatram da je moglo da se izvede, pre svega, elegantnije. Tehnički, postavka je amaterska, a i preterano ležeran koncept ne treba da je trend u jednoj uhodanoj galeriji.

U školskom holu, u zubarskoj čekاونici eventualno. . .

Ozbiljno, averzija je neobična emocija. Nepogrešivo, čovek se ljuti na sebe kada mu objektivna analiza onoga što mu se ne dopada, ne daje za pravo.

Jer, u stvari, Nastasićevi crteži su simpatični. Imaju dozu dopadljive žestine koja nedostaje onim popularnim bojažljivim vinjetama sa ko bajagi dijagramima i sl. Portreti, skice, dečački akvareli, ovde povešani, mogu biti i duboko promišljeni simboli, ili tek autentično primitivna umetnost. Da ne bude zabune, u slučaju ovog autora oseća se da su ta dva plana u opoziciji.

A i zato što ih ima u ogromnom broju, radovi se doživljavaju pre kao nešto neobjedljivo i toliko nenametljivo da je monotonno.

Dakle, eto zašto u ustima ostaje taj ukus nezrelog ringlova kada se izade sa izložbe D. Nastasića.

Pošto ne mogu više da se rvem sa sopstvenim ambivalentnim sudom, prelazim na jednu relaksirajuće nezanimljivu izložbu u salonu ULUV-a.

Tomislav Suhecki i *Uljana*, dvodimenzionalna menažerija. Oh, izvinjavam se aktivima na levom zidu.

U ovom prikazu želim da sam iskren i da se dopadnem. Priznajem, možda T. Suheckom zavidim na mudrom tekstu, u katalogu, o njegovoj poetici slikarstva. Možda nikada neću napustiti tako lucidan tekst. Možda ne mogu da se izlečim od sklonosti ka lakonskim zaključcima. Evo jednog: Izložbu čine slike a ne katalog.

Slike: mračna gama, nervozan ritam, neubedljivo groteskni detalji. Dopadaju mi se jedino aktovi, nalik poluotopljenim svećama sa mrtvačko-ljubičastim valerimama.

Moj savet je: Ne dajte se fascinirati slikarskom devizom »koža ogoljena do nerva«.

Za februarsko raspoloženje, ako razumete šta hoću da kažem, pobrinuo se *Nikola Džafo*, u galeriji na »Radničkom«. I u pristojnom smislu, beše to jedini »dogadaj« kasne zime.

Ne zbog toga što je, po prirodi stvari, Ljudskoj sredini redovno provokativna »hard core« erotika.

Katalog vulvi N. Džaofo odaje jednu direktniju i iskreniju poetiku, od poetike Suheckog.

Parafrazirajući Kirhnera ovaj slikar, iako ostavlja utisak pseudo mondena, dobija na ekskuzivnosti. Ima tu i malo neumesnog, ali maštovito neumesnog.

Sirovi prizori teraju posmatrača da u slici i sebi prepozna iskonsko. Odavno nije tajna da je najefikasniji metod gola ženska. U pomalo drečavom koloru, u indikativnom dekoru. . .

Efektna, a neprimetna, dvodimenzionalna figuracija. Platna sadrže vizuelne planove, čiji je međusobni odnos blago paradoksalan, Prizori izazivaju duhovite asocijacije.

Posetilac — mediokritet, doveden je pred svršen čin, obreo se u voajerskoj situaciji, a na javnom mestu. Kakve neobične kreativne reakcije!

Kao kada sam, sećam se, kao prodavac u knjižari sretao ljude, sa bolesnom željom da budu neprimetni dok listaju »Figure Veneris«. Na ovoj izložbi ilustracije su u prirodnoj veličini i ispostavlja se da ti neprimetni ljudi stalno iskrsavaju iza panoa i iz polumračnih uglova.

Takvi su i pravi poklonici umetnosti u intimnim trenucima kada opšte sa umetničkim delom.

Ugođaj ekspersionizma uvek me natera da rezimiram kako jednostavno volim bogate i šarene izložbe kao što je ova.

časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja, novi sad, katolička porta 5, telefon (021) 28-765

uređuju: silvija dražić, zoran derić, petru krdu, alpar lošonc i miroljub radojković ☆ glavni i odgovorni urednik franja petrinović ☆ tehnički i likovni urednik cvetan dimovski ☆ sekretar redakcije radmila gikić ☆ lektor mirjana stefanović ☆ članovi izdavačkog saveta: bosiljka bojanić (predsednik), tanja durić, biljana cvetković, rada čupić, dušan radak, boško ivkov, dušan mihailović, dušan patić, danica grubač, simon grabovac (delegati šire društvene zajednice) radmila gikić, radmila cvijanović lotina, vladimir kopić, franja petrinović i čedomir keco (delegati izdavača) ☆ izdaje nišro »dnevnik«, novi sad, bulevar 23. oktobra 31 ☆ direktor nišro »dnevnik« jovan smederevac ☆ osnivač pokrajinska konferencija saveza socijalističke omladine vojvodine ☆ časopis finansira s iz kulture vojvodine ☆ rukopise slati na adresu: redakcija »polja«, novi sad, poštanski fah 190, žiro račun 65700—603—6324 nišro »dnevnik« oour »redakcija dnevnika«, sa naznakom za »polja« [godišnja pretplata 5.000 dinara, za inostranstvo dvostruko] ☆ na osnovu mišljenja pokrajinskog sekretarijata za nauku i kulturu broj 413—152/73 časopis je oslobođen poreza na promet proizvoda i usluga ☆ tiraž 2.000 primeraka